

І. Змістовий модуль

Тема. ОСНОВИ КУЛЬТУРИ МОВЛЕННЯ МОВИ

ЛЕКЦІЙНИЙ МОДУЛЬ

ЛЕКЦІЯ №1

Тема: КУЛЬТУРА МОВИ І МОВЛЕННЯ – ПОКАЗНИК ЗАГАЛЬНОЇ КУЛЬТУРИ ЛЮДИНА

ПЛАН

1. Мова і культура – основні теоретичні поняття дисципліни.
2. Мова і мовлення як основні поняття КМ.
3. Мова і мовлення: форми і види.
4. Мовна ситуація. Мова і культура.
5. Культура мови вчителя.

ЛІТЕРАТУРА

1. Бабич Н. Д. Основи культури мовлення / Н. Д. Бабич. – Львів : Світ, 1990. – 232 с.
2. Бабич Н. Д. Практична стилістика і культура української мови: навч. посіб. / Н. Д. Бабич. – Львів : Світ, 2003. – 432 с.
3. Власенко Л. А. Фахова українська мова : навч. посіб. / Л. А. Власенко, В. В. Дубічинський, О. М. Крimeць – К. : Центр учбової літератури, 2008. – 272 с.
4. Гриценко Т. Б. Українська мова та культура мовлення : навч. посіб. / Т. Б. Гриценко. – К. : Центр навчальної літератури, 2003. – 536 с.
5. Довідник з культури мови: [Посібник] / С. Я. Єрмоленко, С. П. Бибик, Н. М. Сологуб та ін.; За ред. С. Я. Єрмоленко. – К.: Вища школа, 2005. – 399 с.
6. Єрмоленко С. Я. Нариси з української словесності: стилістика та культура мови / С. Я. Єрмоленко. – К. : Довіра, 1999. – 431 с.
7. Коваль А. П. Ділове спілкування: Навч. посібник. – К.: Либідь, 1992. – 280 с.
8. Культура української мови : довідник / [Єрмоленко С. Я., Дзюбишина-Мельник Н. Я., Ленець К. В. та ін.]; за ред. В. М. Русанівського. – К. : Либідь, 1990. – 304 с.
9. Пентилюк М. І. Культура мови і стилістика: навч. посіб. / М. І. Пентилюк. – Х. : Основа, 2016. – 240 с.
10. Пономарів О. Д. Культура слова : мовностилістичні поради: навч. посіб. / О. Д. Пономарів. – К. : Либідь, 1999. – 240 с.
11. Пономарів О. Д. Стилiстика сучасної української мови: Підручник. – 3-тє вид., перероб. і доповн. – Тернопіль: Навчальна книга – Богдан, 2000. – 284 с.
12. Сербенська О. А. Культура усного мовлення : практикум: навч. посіб. / О. А. Сербенська – К.: Центр навчальної літератури, 2004. – 216с.
13. Сухомлинський В. О. Вибрані твори: У 5-ти т. – К.: Рад. школа, 1976-1977. – Т. 1.
14. Українська ділова і фахова мова : практич. посіб. на щодень / [М. Д. Гінзбург, І. О. Требульова, С. Д. Левіна, І. М. Корніловська] ; за ред. М. Д. Гінзбурга. – К. : Фірма „ІНКОС”, Центр навчальної літератури, 2007. – 672 с.
15. Українська мова. Короткий тлумачний словник лінгвістичних термінів / За ред. С. Я. Єрмоленко. – К.: Либідь, 2001. – 224 с.
16. Українська мова. Енциклопедія / [редкол. : В. В. Русанівський та ін.]. – К. : Укр. енцикл., 2000. – 752 с.
17. Український правопис / Ін-т мовознавства ім. О. О. Потебні НАН України, Ін-т укр. мови НАН України. – К. : Наук. думка, 2007. – 288 с.
18. Шацкий С. Т. Педагогические сочинения: В 4-х т. – М.: Изд-во АПН РСФСР, 1963-1965. – Т. 3.

ЛЕКЦІЯ 2

Тема. КУЛЬТУРА МОВИ ТА ЕТИКА СПІЛКУВАННЯ

ПЛАН

1. Спілкування і комунікація.
2. Мовленнєва комунікація (спілкування), її структура і види.
3. Комунікаційні системи
4. Етикет і культура спілкування

ЛІТЕРАТУРА

1. Бабич Н. Д. Основи культури мовлення / Н. Д. Бабич. – Львів : Світ, 1990. – 232 с.
2. Бабич Н. Д. Практична стилістика і культура української мови: навч. посіб. / Н. Д. Бабич. – Львів : Світ, 2003. – 432 с.
3. Ф. Бацевич Основи комунікативної лінгвістики. – К. : Довіра, 2004. – 431 с.
4. Власенко Л. А. Фахова українська мова : навч. посіб. / Л. А. Власенко, В. В. Дубічинський, О. М. Кримець – К. : Центр учбової літератури, 2008. – 272 с.
5. Гриценко Т. Б. Українська мова та культура мовлення : навч. посіб. / Т. Б. Гриценко. – К. : Центр навчальної літератури, 2003. – 536 с.
6. Єрмоленко С. Я. Нариси з української словесності: стилістика та культура мови / С. Я. Єрмоленко. – К. : Довіра, 1999. – 431 с.
7. Культура української мови : довідник / [Єрмоленко С. Я., Дзюбишина-Мельник Н. Я., Ленець К. В. та ін.]; за ред. В. М. Русанівського. – К. : Либідь, 1990. – 304 с.
8. Пентилюк М. І. Культура мови і стилістика: навч. посіб. / М. І. Пентилюк. – Х. : Основа, 2016. – 240 с.
9. Пиз А. искусство телодвижений - <http://www.myword.ru>
10. Пономарів О. Д. Культура слова : мовностилістичні поради: навч. посіб. / О. Д. Пономарів. – К. : Либідь, 1999. – 240 с.
11. Радевич - Винницький Я. Етикет і культура спілкування: Навч. пос. К.: Знання, 2006.-с. 136-152
12. Сербенська О. А. Культура усного мовлення : практикум: навч. посіб. / О. А. Сербенська – К.: Центр навчальної літератури, 2004. – 216с.
13. Українська ділова і фахова мова : практич. посіб. на щодень / [М. Д. Гінзбург, І. О. Требульова, С. Д. Левіна, І. М. Корніловська] ; за ред. М. Д. Гінзбурга. – К. : Фірма „ІНКОС”, Центр навчальної літератури, 2007. – 672 с.
14. Українська мова. Енциклопедія / [редкол. : В. В. Русанівський та ін.]. – К. : Укр. енцикл., 2000. – 752 с.
15. Український правопис / Ін-т мовознавства ім. О. О. Потебні НАН України, Ін-т укр. мови НАН України. – К. : Наук. думка, 2007. – 288 с.

ЛЕКЦІЯ № 3

Тема: НОРМИ СУЧАСНОЇ УКРАЇНСЬКОЇ ЛІТЕРАТУРНОЇ МОВИ

ПЛАН

1. Культура мови і норма.
2. Поняття „мовна норма”.
3. Мовні варіанти і норма
4. Мовна норма і стиль

ЛІТЕРАТУРА

1. Бабич Н. Д. Основи культури мовлення / Н. Д. Бабич. – Львів : Світ, 1990. – 232 с.

2. Бабич Н. Д. Практична стилістика і культура української мови: навч. посіб. / Н. Д. Бабич. – Львів : Світ, 2003. – 432 с.
3. Горпинич В. О. Українська словотвірна дериватологія : навч. посіб. для студ. філол. фак. / В. О. Горпинич. – Дніпропетровськ : ДДУ, 1998. – 223 с.
4. Жовтобрюх В. Ф. Культура мови вчителя : курс лекцій / В. Ф. Жовтобрюх, О. Г. Муромцева. – Х. : Гриф, 1998. – 208 с.
5. Єрмоленко С. Я. Нариси з української словесності: стилістика та культура мови / С. Я. Єрмоленко. – К. : Довіра, 1999. – 431 с.
6. Клименко Н. Ф. Морфеміка сучасної української мови : монографія / Н. Клименко. – К. : Укр. мова та літ., 2000. – 95 с.
7. Культура української мови : довідник / [Єрмоленко С. Я., Дзюбишина-Мельник Н. Я., Ленець К. В. та ін.] ; за ред. В. М. Русанівського. – К. : Либідь, 1990. – 304 с.
8. Мацько Л. І. Культура української фахової мови : навч. посіб. / Л. І. Мацько, Л. В. Кравець. – К. : ВЦ „Академія”, 2007. – 360 с.
9. Пентилюк М. І. Культура мови і стилістика : навч. посіб. / М. І. Пентилюк. – Х. : основа, 2016. – 240 с.
10. Словник-довідник з культури української мови / Д. Гринчишин, А. Капелюшний, О. Сербенська, З. Терлак. – 3-є вид., випр. – К. : Знання, 2006. – 367 с.
11. Сучасна українська літературна мова : підручник для студ. філол. спец. вищ. навч. закладів / за ред. М. Я. Плющ. – 4-те вид., стереотип. – К. : Вища шк., 2005. – 430 с.
12. Українська мова. Енциклопедія / [редкол. : В. В. Русанівський та ін.]. – К. : Укр. енцикл., 2000. – 752 с.
13. Український правопис / Ін-т мовознавства ім. О. О. Потебні НАН України, Ін-т укр. мови НАН України. – К. : Наук. думка, 2007. – 288 с.

ЛЕКЦІЯ № 4

Тема: ТИПИ МОВНИХ НОРМ

ПЛАН

1. Типи мовної номи.
2. Орфоепічна правильність українського мовлення.
3. Акцентуаційні норми сучасної української літературної мови.
4. Лексикологічні норми.
5. Словотвірні та правописні норми й культура мовлення.
6. Граматичні норми літературної мови:
 - 6.1. Морфологічні норми;
6. Синтаксичні норми і культура фахового мовлення.
7. Стилiстичні норми.

ЛІТЕРАТУРА

1. Бабич Н. Д. Основи культури мовлення / Н. Д. Бабич. – Львів : Світ, 1990. – 232 с.
2. Бабич Н. Д. Практична стилістика і культура української мови : навч. посіб. / Н. Д. Бабич. – Львів : Світ, 2003. – 432 с.
3. Власенко Л. А. Фахова українська мова : навч. посіб. / Власенко Л. А., Дубічинський В. В., Кринець О. М. – К. : Центр учбової літератури, 2008. – 272 с.
4. Єрмоленко С. Я. Нариси з української словесності : стилістика та культура мови / С. Я. Єрмоленко. – К. : Довіра, 1999. – 431 с.
5. Пентилюк М. І. Культура мови і стилістика : пробний підруч. для гімназій гуманіт. профілю / М. І. Пентилюк. – К. : Вежа, 1994. – 240 с.
6. Пономарів О. Д. Культура слова : мовностилістичні поради : навч. посіб. / О. Д. Пономарів. – К. : Либідь, 1999. – 240 с.

7. Українська ділова і фахова мова : практ. посіб. на щодень / [М. Д. Гінзбург, І. О. Требульова, С. Д. Левіна, І. М. Корніловська] ; за ред. М. Д. Гінзбурга. – К. : Фірма „ІНКОС”, Центр навчальної літератури, 2007. – 672 с.

8. Сербенська О. А. Культура усного мовлення : практикум : навч. посіб. / О. А. Сербенська

ЛЕКЦІЯ № 5–6

Тема: МОВНА НОРМА І ВАРІАНТИ НОРМИ

ПЛАН

1. Ознаки норми:
2. Види (типи) структурно-мовних норм
3. Причини зміни норми
4. Норма безваріантна і варіантність норми.
5. Паралельні способи вираження одного і того ж мовного змісту
6. Загальність і локальність (професійна і територіальна).

ЛІТЕРАТУРА

1. Бабич Н. Д. Основи культури мовлення / Н. Д. Бабич. – Львів : Світ, 1990. – 232 с.
2. Бабич Н. Д. Практична стилістика і культура української мови : навч. посіб. / Н. Д. Бабич. – Львів : Світ, 2003. – 432 с.
3. Васильєва А. Н. Основы культуры речи. – М.: Русский язык, 1990. – 247 с.
4. Вашуленко М. С. Вимоги до фахової мовленнєвої підготовки студентів — майбутніх учителів початкових класів / Микола Самійлович Вашуленко // Шляхи вдосконалення мовної компетенції сучасного педагога : матеріали регіональної науково-методичної конференції, 27 березня 2008 р. — Житомир: Видавництво ЖДУ ім. І. Франка, 2008. — С. 6—12.
5. Власенко Л. А. Фахова українська мова : навч. посіб. / Власенко Л. А., Дубічинський В. В., Кринець О. М. – К. : Центр учбової літератури, 2008. – 272 с.
6. Головин Б. Н. Основы культуры речи : учеб. [для вузов по спец. "Рус. яз. и лит."] / Борис Николаевич Головин. — М. : Высш. шк., 1988. — 230 с.
7. Єрмоленко С. Я. Нариси з української словесності : стилістика та культура мови / С. Я. Єрмоленко. – К. : Довіра, 1999. – 431 с.
8. Єрмоленко С. Я. Культура мови // Українська мова: Енциклопедія. — [2-ге вид.]. — К. : Вид-во "Українська енциклопедія" ім. М. П. Бажана, 2004. — С. 285—286.
9. Ильяш М. И. Основы культуры речи: [учеб. пособие для филол. специальностей ун-тов] / Михаил Иванович Ильяш. — Киев ; Одесса: Вища шк., 1984. — 187 с.
10. Кузьмінський А. І. Високий рівень мовної культури — імперативна вимога часу / Анатолій Іванович Кузьмінський // Мовне обличчя міста: Черкаси — 2008 : матеріали наук.-практ. конф.; Черкаси : Брама-Україна, 2009. — С. 5— 11.
11. Мацько Л. І., Кравець Л. В. Культура української фахової мови : навч. посіб. / Любов Іванівна Мацько, Лариса Вікторівна Кравець. — К. : ВЦ "Академія", 2007. — 360 с. (Альма-матер).
12. Олійник О. Світ українського слова : навч. посібник. – К. : "Хрещатик", 1994. — 416 с.
13. Пентилюк М. І. Культура мови і стилістика : пробний підруч. для гімназій гуманіт. профілю / М. І. Пентилюк. – К. : Вежа, 1994. – 240

14. Пономарів О. Д. Культура слова : мовностилістичні поради : навч. посіб. / О. Д. Пономарів. – К. : Либідь, 1999. – 240 с.
15. Українська ділова і фахова мова : практ. посіб. на щодень / [М. Д. Гінзбург, І. О. Требульова, С. Д. Левіна, І. М. Корніловська] ; за ред. М. Д. Гінзбурга. – К. : Фірма „ІНКОС”, Центр навчальної літератури, 2007. – 672 с.
16. Сербенська О. А. Культура усного мовлення : практикум : навч. посіб. / О. А. Сербенська
17. Сербенська О., Редько Ю., Федик О. Антисуржик. Вчимося ввічливо поводитись і правильно говорити / За заг. ред. О. Сербенської. — Львів : Світ, 1994. — 152 с.
18. Струганець Л. В. Культура мови. Словник термінів / Любов Василівна Струганець. — Тернопіль : Навчальна книга — Богдан, 2000. — 88 с.

ЛЕКЦІЯ № 7

Тема: КОМУНІКАТИВНІ ЯКОСТІ МОВИ І МОВЛЕННЯ

ПЛАН

1. Комунікативні якості мовлення: загальна характеристика.
2. Точність мови та мовлення. Точність предметна і понятійна.
3. Логічність мови та мовлення.
4. Причини помилок у логіці викладу.
5. Чистота мовлення.
6. Багатство мовлення.
7. Виразність мовлення.
8. Доречність мовлення.

ЛІТЕРАТУРА

1. Бабич Н. Д. Основи культури мовлення / Н. Д. Бабич. – Львів : Світ, 1990. – 232 с.
2. Бабич Н. Д. Практична стилістика і культура української мови : навч. посіб. / Н. Д. Бабич. – Львів : Світ, 2003. – 432 с.
3. Васильєва А. Н. Основы культуры речи. – М.: Русский язык, 1990. – 247 с.
4. Вашуленко М. С. Вимоги до фахової мовленнєвої підготовки студентів — майбутніх учителів початкових класів / Микола Самійлович Вашуленко // Шляхи вдосконалення мовної компетенції сучасного педагога : матеріали регіональної науково-методичної конференції, 27 березня 2008 р. — Житомир: Видавництво ЖДУ ім. І. Франка, 2008. — С. 6—12.
5. Власенко Л. А. Фахова українська мова : навч. посіб. / Власенко Л. А., Дубічинський В. В., Кринець О. М. – К. : Центр учбової літератури, 2008. – 272 с.
6. Головин Б. Н. Основы культуры речи : учеб. [для вузов по спец. "Рус. яз. и лит."] / Борис Николаевич Головин. — М. : Высш. шк., 1988. — 230 с.
7. Єрмоленко С. Я. Нариси з української словесності : стилістика та культура мови / С. Я. Єрмоленко. – К. : Довіра, 1999. – 431 с.
8. Єрмоленко С. Я. Культура мови // Українська мова: Енциклопедія. — [2-ге вид.]. — К. : Вид-во "Українська енциклопедія" ім. М. П. Бажана, 2004. — С. 285—286.
9. Ильяш М. И. Основы культуры речи: [учеб. пособие для филол. специальностей ун-тов] / Михаил Иванович Ильяш. — Киев ; Одесса: Вища шк., 1984. — 187 с.
10. Кузьмінський А. І. Високий рівень мовної культури — імперативна вимога часу / Анатолій Іванович Кузьмінський // Мовне обличчя міста: Черкаси — 2008 : матеріали наук.-практ. конф.; Черкаси : Брама-Україна, 2009. — С. 5— 11.

11. Мацько Л. І., Кравець Л. В. Культура української фахової мови : навч. посіб. / Любов Іванівна Мацько, Лариса Вікторівна Кравець. — К. : ВЦ "Академія", 2007. — 360 с. (Альма-матер).

12. Олійник О. Світ українського слова : навч. посібник. — К. : "Хрещатик", 1994. — 416 с.

13. Пентилюк М. І. Культура мови і стилістика : пробний підруч. для гімназій гуманіт. профілю / М. І. Пентилюк. — К. : Вежа, 1994. — 240

14. Пономарів О. Д. Культура слова : мовностилістичні поради : навч. посіб. / О. Д. Пономарів. — К. : Либідь, 1999. — 240 с.

15. Українська ділова і фахова мова : практич. посіб. на щодень / [М. Д. Гінзбург, І. О. Требульова, С. Д. Левіна, І. М. Корніловська] ; за ред. М. Д. Гінзбурга. — К. : Фірма „ІНКОС”, Центр навчальної літератури, 2007. — 672 с.

16. Сербенська О. А. Культура усного мовлення : практикум : навч. посіб. / О. А. Сербенська

17. Сербенська О., Редько Ю., Федик О. Антисуржик. Вчимося ввічливо поводитись і правильно говорити / За заг. ред. О. Сербенської. — Львів : Світ, 1994. — 152 с.

18. Струганець Л. В. Культура мови. Словник термінів / Любов Василівна Струганець. — Тернопіль : Навчальна книга — Богдан, 2000. — 88 с.

ЛЕКЦІЯ 8

Тема. ПРАВИЛЬНІСТЬ І ЧИСТОТА МОВЛЕННЯ

ПЛАН

1. Правильність мовлення. Умови дотримання правильності мовлення.
2. Морфологічна і синтаксична правильність мовлення.
3. Чистота мови та мовлення.
4. Суржик як ознака байдужості до мовлення.

ЛІТЕРАТУРА

1. Бабич Н. Д. Основи культури мовлення / Н. Д. Бабич. — Львів : Світ, 1990. — 232 с.

2. Бабич Н. Д. Практична стилістика і культура української мови : навч. посіб. / Н. Д. Бабич. — Львів : Світ, 2003. — 432 с.

3. Васильєва А. Н. Основы культуры речи. — М.: Русский язык, 1990. — 247 с.

4. Вашуленко М. С. Вимоги до фахової мовленнєвої підготовки студентів — майбутніх учителів початкових класів / Микола Самійлович Вашуленко // Шляхи вдосконалення мовної компетенції сучасного педагога : матеріали регіональної науково-методичної конференції, 27 березня 2008 р. — Житомир: Видавництво ЖДУ ім. І. Франка, 2008. — С. 6—12.

5. Власенко Л. А. Фахова українська мова : навч. посіб. / Власенко Л. А., Дубічинський В. В., Кринець О. М. — К. : Центр учбової літератури, 2008. — 272 с.

6. Головин Б. Н. Основы культуры речи : учеб. [для вузов по спец. "Рус. яз. и лит."] / Борис Николаевич Головин. — М. : Высш. шк., 1988. — 230 с.

7. Єрмоленко С. Я. Нариси з української словесності : стилістика та культура мови / С. Я. Єрмоленко. — К. : Довіра, 1999. — 431 с.

8. Єрмоленко С. Я. Культура мови // Українська мова: Енциклопедія. — [2-ге вид.]. — К. : Вид-во "Українська енциклопедія" ім. М. П. Бажана, 2004. — С. 285—286.

9. Ильяш М. И. Основы культуры речи: [учеб. пособие для филол. специальностей ун-тов] / Михаил Иванович Ильяш. — Киев ; Одесса: Вища шк., 1984. — 187 с.

10. Кузьмінський А. І. Високий рівень мовної культури — імперативна вимога часу / Анатолій Іванович Кузьмінський // Мовне обличчя міста: Черкаси — 2008 : матеріали наук.-практ. конф.; Черкаси : Брама-Україна, 2009. — С. 5— 11.
11. Мацько Л. І., Кравець Л. В. Культура української фахової мови : навч. посіб. / Любов Іванівна Мацько, Лариса Вікторівна Кравець. — К. : ВЦ "Академія", 2007. — 360 с. (Альма-матер).
12. Олійник О. Світ українського слова : навч. посібник. — К. : "Хрещатик", 1994. — 416 с.
13. Пентилюк М. І. Культура мови і стилістика : пробний підруч. для гімназій гуманіт. профілю / М. І. Пентилюк. — К. : Вежа, 1994. — 240
14. Пономарів О. Д. Культура слова : мовностилістичні поради : навч. посіб. / О. Д. Пономарів. — К. : Либідь, 1999. — 240 с.
15. Українська ділова і фахова мова : практик. посіб. на щодень / [М. Д. Гінзбург, І. О. Требульова, С. Д. Левіна, І. М. Корніловська] ; за ред. М. Д. Гінзбурга. — К. : Фірма „ІНКОС”, Центр навчальної літератури, 2007. — 672 с.
16. Сербенська О. А. Культура усного мовлення : практикум : навч. посіб. / О. А. Сербенська
17. Сербенська О., Редько Ю., Федик О. Антисуржик. Вчимося ввічливо поводитись і правильно говорити / За заг. ред. О. Сербенської. — Львів : Світ, 1994. — 152 с.
18. Струганець Л. В. Культура мови. Словник термінів / Любов Василівна Струганець. — Тернопіль : Навчальна книга — Богдан, 2000. — 88 с.

ЛЕКЦІЯ 9–10

Тема. ТОЧНІСТЬ І ЛОГІЧНІСТЬ МОВЛЕННЯ

ПЛАН

1. Точність як ознака культури мовлення.
2. Точність предметна і понятійна.
3. Логічність мови та мовлення.
4. Предметні і понятійна логічність.
5. Причини помилок у логіці викладу.
6. Змістовність мовлення.

ЛІТЕРАТУРА

1. Бабич Н. Д. Основи культури мовлення / Н. Д. Бабич. — Львів : Світ, 1990. — 232 с.
2. Бабич Н. Д. Практична стилістика і культура української мови : навч. посіб. / Н. Д. Бабич. — Львів : Світ, 2003. — 432 с.
3. Васильєва А. Н. Основы культуры речи. — М.: Русский язык, 1990. — 247 с.
4. Вашуленко М. С. Вимоги до фахової мовленнєвої підготовки студентів — майбутніх учителів початкових класів / Микола Самійлович Вашуленко // Шляхи вдосконалення мовної компетенції сучасного педагога : матеріали регіональної науково-методичної конференції, 27 березня 2008 р. — Житомир: Видавництво ЖДУ ім. І. Франка, 2008. — С. 6—12.
5. Власенко Л. А. Фахова українська мова : навч. посіб. / Власенко Л. А., Дубічинський В. В., Кринець О. М. — К. : Центр учбової літератури, 2008. — 272 с.
6. Головин Б. Н. Основы культуры речи : учеб. [для вузов по спец. "Рус. яз. и лит."] / Борис Николаевич Головин. — М. : Высш. шк., 1988. — 230 с.
7. Єрмоленко С. Я. Нариси з української словесності : стилістика та культура мови / С. Я. Єрмоленко. — К. : Довіра, 1999. — 431 с.
8. Єрмоленко С. Я. Культура мови // Українська мова: Енциклопедія. — [2-ге вид.]. — К. : Вид-во "Українська енциклопедія" ім. М. П. Бажана, 2004. — С. 285—286.

9. Ильяш М. И. Основы культуры речи: [учеб. пособие для филол. специальностей ун-тов] / Михаил Иванович Ильяш. — Киев ; Одесса: Вища шк., 1984. — 187 с.
10. Кузьмінський А. І. Високий рівень мовної культури — імперативна вимога часу / Анатолій Іванович Кузьмінський // Мовне обличчя міста: Черкаси — 2008 : матеріали наук.-практ. конф.; Черкаси : Брама-Україна, 2009. — С. 5— 11.
11. Мацько Л. І., Кравець Л. В. Культура української фахової мови : навч. посіб. / Любов Іванівна Мацько, Лариса Вікторівна Кравець. — К. : ВЦ "Академія", 2007. — 360 с. (Альма-матер).
12. Олійник О. Світ українського слова : навч. посібник. — К. : "Хрещатик", 1994. — 416 с.
13. Пентиліук М. І. Культура мови і стилістика : пробний підруч. для гімназій гуманіт. профілю / М. І. Пентиліук. — К. : Вежа, 1994. — 240
14. Пономарів О. Д. Культура слова : мовностилістичні поради : навч. посіб. / О. Д. Пономарів. — К. : Либідь, 1999. — 240 с.
15. Українська ділова і фахова мова : практич. посіб. на щодень / [М. Д. Гінзбург, І. О. Требульова, С. Д. Левіна, І. М. Корніловська] ; за ред. М. Д. Гінзбурга. — К. : Фірма „ІНКОС”, Центр навчальної літератури, 2007. — 672 с.
16. Сербенська О. А. Культура усного мовлення : практикум : навч. посіб. / О. А. Сербенська
17. Сербенська О., Редько Ю., Федик О. Антисуржик. Вчимося ввічливо поводитись і правильно говорити / За заг. ред. О. Сербенської. — Львів : Світ, 1994. — 152 с.
18. Струганець Л. В. Культура мови. Словник термінів / Любов Василівна Струганець. — Тернопіль : Навчальна книга — Богдан, 2000. — 88 с.

ЛЕКЦІЯ 11–12

Тема. БАГАТСТВО, РІЗНОМАНІТНІСТЬ І ВИРАЗНІСТЬ МОВЛЕННЯ. ДОРЕЧНІСТЬ МОВЛЕННЯ.

ПЛАН

1. Багатство і різноманітність мовлення. Умови досягнення багатства мовлення.
2. Виразність мовлення.
3. Доречність мовлення.
4. Доречність стильова, контекстуальна, ситуативна, особистісно-психологічна.

ЛІТЕРАТУРА

1. Бабич Н. Д. Основы культуры мовлення / Н. Д. Бабич. — Львів : Світ, 1990. — 232 с.
2. Бабич Н. Д. Практична стилістика і культура української мови : навч. посіб. / Н. Д. Бабич. — Львів : Світ, 2003. — 432 с.
3. Васильева А. Н. Основы культуры речи. — М.: Русский язык, 1990. — 247 с.
4. Вашуленко М. С. Вимоги до фахової мовленнєвої підготовки студентів — майбутніх учителів початкових класів / Микола Самійлович Вашуленко // Шляхи вдосконалення мовної компетенції сучасного педагога : матеріали регіональної науково-методичної конференції, 27 березня 2008 р. — Житомир: Видавництво ЖДУ ім. І. Франка, 2008. — С. 6—12.
5. Власенко Л. А. Фахова українська мова : навч. посіб. / Власенко Л. А., Дубічинський В. В., Кринець О. М. — К. : Центр учбової літератури, 2008. — 272 с.
6. Головин Б. Н. Основы культуры речи : учеб. [для вузов по спец. "Рус. яз. и лит."] / Борис Николаевич Головин. — М. : Высш. шк., 1988. — 230 с.
7. Єрмоленко С. Я. Нариси з української словесності : стилістика та культура мови / С. Я. Єрмоленко. — К. : Довіра, 1999. — 431 с.

8. Єрмоленко С. Я. Культура мови // Українська мова: Енциклопедія. — [2-ге вид.]. — К. : Вид-во "Українська енциклопедія" ім. М. П. Бажана, 2004. — С. 285—286.
9. Ильяш М. И. Основы культуры речи: [учеб. пособие для филол. специальностей ун-тов] / Михаил Иванович Ильяш. — Киев ; Одесса: Вища шк., 1984. — 187 с.
10. Кузьмінський А. І. Високий рівень мовної культури — імперативна вимога часу / Анатолій Іванович Кузьмінський // Мовне обличчя міста: Черкаси — 2008 : матеріали наук.-практ. конф.; Черкаси : Брама-Україна, 2009. — С. 5— 11.
11. Мацько Л. І., Кравець Л. В. Культура української фахової мови : навч. посіб. / Любов Іванівна Мацько, Лариса Вікторівна Кравець. — К. : ВЦ "Академія", 2007. — 360 с. (Альма-матер).
12. Олійник О. Світ українського слова : навч. посібник. — К. : "Хрещатик", 1994. — 416 с.
13. Пентилюк М. І. Культура мови і стилістика : пробний підруч. для гімназій гуманіт. профілю / М. І. Пентилюк. — К. : Вежа, 1994. — 240
14. Пономарів О. Д. Культура слова : мовностилістичні поради : навч. посіб. / О. Д. Пономарів. — К. : Либідь, 1999. — 240 с.
15. Українська ділова і фахова мова : практич. посіб. на щодень / [М. Д. Гінзбург, І. О. Требульова, С. Д. Левіна, І. М. Корніловська] ; за ред. М. Д. Гінзбурга. — К. : Фірма „ІНКОС”, Центр навчальної літератури, 2007. — 672 с.
16. Сербенська О. А. Культура усного мовлення: практикум : навч. посіб. / О. А. Сербенська
17. Сербенська О., Редько Ю., Федик О. Антисуржик. Вчимося ввічливо поводитись і правильно говорити / За заг. ред. О. Сербенської. — Львів : Світ, 1994. — 152 с.
18. Струганець Л. В. Культура мови. Словник термінів / Любов Василівна Струганець. — Тернопіль : Навчальна книга — Богдан, 2000. — 88 с.

І. Змістовий модуль

Тема. ОСНОВИ КУЛЬТУРИ МОВЛЕННЯ МОВИ

ПРАКТИЧНИЙ МОДУЛЬ

Практичне заняття 1

Тема. КУЛЬТУРА МОВИ ЯК НАУКА І НАВЧАЛЬНА ДИСЦИПЛІНА

Мета: подати визначення понять “мова” та “мовлення”, “культура мови” та “культура мовлення”, розкрити різницю між ними та роль їх у формуванні культури професійного спілкування;

Завдання: ознайомитись з культурою мови як наукою і навчальною дисципліною; визначите основні завдання культури мовлення; поглибити знання про літературну мову як продукт історичного розвитку суспільства і засіб комунікації; з’ясувати форми існування мови у суспільстві й процеси її нормалізації.

ПЛАН

1. Національна і мовна політика в Україні. Українська мова за межами України.
2. Загальнонародна мова і літературна мова як лінгвістичні поняття.
3. Усна і писемна форми сучасної української літературної мови.
4. Загальне поняття про мову, мовлення, спілкування.
5. Культура мови як окрема лінгвістична дисципліна. Предмет і завдання курсу. Зв'язок з іншими дисциплінами.
6. Причини недостатнього рівня культури мовлення.

Запитання для контролю

1. Які різновиди літературного мовлення Ви знаєте?
2. У чому виявляються особливості усного і писемного мовлення?
3. Коли вживається усне, а коли писемне мовлення?
4. Чим відрізняється монологічне і діалогічне мовлення?
5. Які вимоги до побудови діалогу?
6. Дайте визначення поняттям “мова”, “мовлення”, “спілкування”.
7. Чи існує різниця між поняттями “культура мови”, і “культура мовлення”.
8. Розкрийте основні функції мови і мовлення.
9. Якій формі мовлення варто віддавати перевагу (усна, писемна)?

Домашнє завдання

1. Проаналізуйте визначення понять «мова», «мовлення», «мовлення (усне, писемне)», що подають різні науковці, зокрема, М.І.Пентиліук (Культура мови і стилістика. – К.: Вежа, 19994). Відмітьте, у чому розходяться думки науковців.

2. Чи можна вважати, що усне мовлення належить до розмовно-побутового стилю і має непідготовлений характер?

3. Виконайте практичні завдання:

• Доберіть з текстів наукової і художньої літератури вислови про мову, мовлення, культуру мови, культуру мовлення, їх значення в житті суспільства і у фаховій діяльності вчителя. Розкрийте значення одного з них.

• Подивіться телепередачу і перекажіть її (усно) Як Ви побудуєте свій монолог?

• Прослухайте, як спілкуються ваша товариші, проаналізуйте їхнє мовлення: чи порушують вони норми мовлення?

• Підготуйте виступ на тему «Роль курсу “Основи культури мови” у фаховій підготовці вчителя-словесника».

ЛІТЕРАТУРА

1. Антисуржик / За ред. О.Сербенської. – Львів: Світ, 1994.
2. Антоненко-Давидович Б. Як ми говоримо. – 4-те вид., перер. і доп.. – К., 1997.
3. Бабич Н.Д. Основи культури мовлення. – Львів: Світ, 1990.
4. Введенская Л.А., Павлова Л.Г. Культура и искусство речи. – Ростов-на-Дону: Феникс, 2001.
5. Головащук С.І. Російсько-український словник сталих словосполучень. – К., 2001.
6. Головин Б.Н. Основы культуры речи. – М.: Высшая школа, 1988.
7. Гринчишин Д., Капелюшний А., Сербенська О., Тарлак З. Словник-довідник з культури української мови. – Львів, 1996.
8. Ильяш М.И. Основы культуры речи. – Київ – Одеса, 1984.
9. Коваль А.П. Культура української мови. – К.: Наукова думка, 1964.
10. Кочан І.М., Токарська А.С. Культура рідної мови. – Львів, 1996.
11. Пентиліук М.І. Культура мови і стилістика. – К.: Вежа, 1994.
12. Пономарів О. Культура слова: Мовностилістичні поради. – К., 2001.
13. Сербенська О.А. Культура усного мовлення. – К.: ЦНЛ, 2004.
14. Струганець Л. Теоретичні основи культури мови. – Тернопіль, 1997.
15. Томан Іржі Мистецтво говорити. – К., 1996.

Практичне заняття 2

Тема. СПІЛКУВАННЯ ТА ЙОГО СКЛАДОВІ

Мета: ознайомити студентів з основними вимогами, що висуваються до спілкування, діалогічного та монологічного мовлення, розкрити важливість дотримання етикетних норм і процесі спілкування.

Завдання: розкрити основні вимоги, що ставляться до спілкування; вимоги до діалогічного мовлення та правила його ведення; умови для переходу діалогу в монолог; з'ясувати роль вербальних і невербальних засобів комунікації під час спілкування.

ПЛАН

1. Основні складові частини спілкування.
2. Форми і види спілкування.
3. Умови ефективності розмови.
4. Діалогічна та монологічна форми спілкування, їх різновиди.
5. Створення умов для переходу діалогу в монолог.
6. Вербальні, невербальні способи комунікації.
7. Шляхи удосконалення культури мови – основи майстерності усного виступу.

Запитання для контролю.

1. Назвати основні умови і складові ефективного спілкування.
2. Які сторони спілкування відбиті у прислів'ях і приказках.
3. Сформулюйте принципи ефективного слухання.
4. Назвіть основні види ділового спілкування.
5. Назвіть невербальні засоби спілкування.
6. Які типи жестів ви знаєте і чим вони різняться?

Домашнє завдання

1. **Запам'ятайте одну з давніх сентенцій. Як ви розумієте це твердження?**

Не дуже погана хиба, коли людина говорить, як книга. Та приємно читати книгу, що говорить, як людина. Висловіть свої міркування.

2. **Підготуйте виступ-монолог “Характерні особливості спілкування”.**

3. **Виконайте практичні завдання:**

- Складіть план підготовки тексту до виступу.
- З'ясуйте доцільність використання вербальних і невербальних засобів комунікації залежно від ідеї та завдань спілкування.

- Послухайте й проаналізуйте виступи Ваших однокурсників щодо їхньої культури мовлення.

- Розіграйте з колегами рольові ситуації. Зверніть увагу на поведінку учасників, їхню міміку, жести, інтонацію, дотримання етикетних норм. Зробіть аналіз.

- Назвіть, які формули мовного етикету ви використаєте, якщо вам доведеться звернутися до: а) *особи у віці, щоб дізнатися, котра година;* б) *до міліціонера, щоб з'ясувати, як пройти на виставку;* в) *до секретаря в деканату, щоб взяти довідку;* г) *до товариша, щоб попросити у нього підручник на деякий час;* д) *до викладача, щоб попросити достроково скласти іспит.*

- Дослідники виділили кілька типів співрозмовників. Охарактеризуйте кожний з них. За якими ознаками можна встановити певний тип?

1. *Безглузда людина.* 2. *Позитивна людина.* 3. *Всезнайко.* 4. *Балакун.*

5. *Боягуз.* 6. *Неприступний* 7. *Незацікавлений.* 8. *“Велике цабе”.* (Ботвина Н. Міжнародні культурні традиції: мова та етика ділового спілкування: навч. пос. – К.: АртЕк, 2000)

4. **Проаналізуйте статтю “Незалежна держава і державна мова”,** вміщену в

посібнику О.Пономаріва Культура мови: Мовностилістичні поради. – К.: Либідь, 1999. – С.201.

ЛІТЕРАТУРА

1. Антисуржик / За ред. О.Сербенської. – Львів: Світ, 1994.
2. Антоненко-Давидович Б. Як ми говоримо. – 4-те вид., перер. і доп.. – К., 1997.
3. Бабич Н.Д. Основи культури мовлення. – Львів: Світ, 1990.
4. Введенская Л.А., Павлова Л.Г. Культура и искусство речи. – Ростов-на-Дону: Феникс, 2001.
5. Головин Б.Н. Основы культуры речи. – М.: Высшая школа, 1988.
6. Гринчишин Д., Капелюшний А., Сербенська О., Тарлак З. Словник-довідник з культури української мови. – Львів, 1996.
7. Ильяш М.И. Основы культуры речи. – Київ – Одеса, 1984.
8. Коваль А.П. Культура ділового мовлення. – К.: Вища школа, 1977. – С.209-226.
9. Карнеги Д. Как приобрести друзей и оказывать влияние на людей. – К.: Наукова думка, 1989.
10. Корніяка О. Мистецтво гречності. – К., 1995.
11. Кочан І.М., Токарська А.С. Культура рідної мови. – Львів, 1996.
12. Маркичева Т.Б. и др. Мастерство публичного выступления. – М.: Знание, 1989.
13. Пентилюк М.І. Культура мови і стилістика. – К.: Вежа, 1994.
14. Пономарів О. Культура слова: Мовностилістичні поради. – К., 2001.
15. Радевич-Винницьки Я. Етикет і культура спілкування. – Львів, 2001.
16. Сербенська О.А. Культура усного мовлення. – К.: ЦНЛ, 2004.
17. Струганець Л. Теоретичні основи культури мови. – Тернопіль, 1997.
18. Томан Іржі Мистецтво говорити. – К., 1996.
19. Чмут Г.К. Культура спілкування. – Хмельницький, 1996. – С.145.

Практичне заняття 3–4

Тема. НОРМАТИВНІСТЬ І ВАРІАТИВНІСТЬ МОВЛЕННСВИХ ОДИНИЦЬ

Мета: розкрити значення понять «норма мови» і «норма мовлення», подати визначення норми як лінгвістичної категорії.

Завдання: з'ясувати ознаки норм літературної мови, співвідношення норми і правила; ознайомитися з типологією мовних норм; розкрити шляхи порушення норм літературної мови

ПЛАН

1. Мовна норма як лінгвістична категорія. Основні критерії мовної норми, її суспільний характер.
2. Ознаки норм літературної мови. Мова і варіантність.
3. Співвідношення поняття “норма” і “правило”.
4. Типологія мовних норм. Шляхи оволодіння нормами літературної мови.
5. Причини порушення норм.

Запитання для контролю

1. Як ви розумієте поняття “унормованість літературної мови”?
2. Подайте класифікацію норм літературної мови.
3. Якими нормами регулюється усне літературне мовлення?
4. Які норми властиві писемному літературному мовленню?
5. Чому не можна порушувати літературну норму?
6. Що ви знаєте про текст? Що таке тема і мікротема тексту?
7. Яку роль відіграє заголовок у тексті?

8. Чому в тексті виділяють абзаци?
9. Що таке “дане” і “нове”?
10. Які види зв'язку речень зустрічаються в тексті?
11. Назвіть типи мовлення.
12. Які особливості має кожен з типів мовлення?

Домашнє завдання

1. Підготуйте анотацію до підручника М.І.Пентилюк “Культура мови і стилістика”. – К.: Вежа, 1994.

2. Виконайте практичні завдання:

1. Вправи за підручником М.І.Пентилюк “Культура мови і стилістика”. – К.: Вежа, 1994.: Вправа 31, 33 - С. 16; Вправа 42. – С.19; Вправа 51 – С.28.

2. Доберіть приклади орфоепічних, лексичних, словотвірних, граматичних, орфографічних, пунктуаційних і стилістичних норм.

ЛІТЕРАТУРА

1. Антисуржик / За ред. О.Сербенської. – Львів: Світ, 1994.
2. Антоненко-Давидович Б. Як ми говоримо. – 4-те вид., перер. і доп.. – К., 1997.
3. Бабич Н.Д. Основи культури мовлення. – Львів: Світ, 1990.
4. Введенская Л.А., Павлова Л.Г. Культура и искусство речи. – Ростов-на-Дону: Феникс, 2001.
5. Головин Б.Н. Основы культуры речи. – М.: Высшая школа, 1988.
6. Гринчишин Д., Капелюшний А., Сербенська О., Тарлак З. Словник-довідник з культури української мови. – Львів, 1996.
7. Ильяш М.И. Основы культуры речи. – Київ – Одеса, 1984.
8. Карнеги Д. Как приобрести друзей и оказывать влияние на людей. – К.: Наукова думка, 1989.
9. Коваль А.П. Культура української мови. – К.: Наукова думка, 1976.
10. Кочан І.М., Токарська А.С. Культура рідної мови. – Львів, 1996.
11. Пентилюк М.І. Культура мови і стилістика. – К.: Вежа, 1994.
12. Пилинський М.М. Мовна норма і стиль. – К.: Наукова думка, 1976.
13. Пономарів О. Культура слова: Мовностилістичні поради. – К., 2001.
14. Радевич-Винницьки Я. Етикет і культура спілкування. – Львів, 2001.
15. Русанівський В.М., Єрмоленко С.Я. Життя слова. – К.: Вища школа, 1978. – С.3 – 17.
16. Сербенська О.А. Культура усного мовлення. – К.: ЦНЛ, 2004.
17. Струганець Л. Теоретичні основи культури мови. – Тернопіль, 1997.

Практичне заняття 5

Тема. ПРАВИЛЬНІСТЬ МОВЛЕННЯ

Мета: розкрити роль орфоепічних норм у формування культури мовлення особистості; поглибити знання про орфоепію як науку, що досліджує правильну вимову звуків і звукосполучень і граматику.

Завдання: розкрити особливості української акцентології; ознайомитися з типовими орфоепічними й граматичними помилками, що трапляються у мовленні.

ПЛАН

1. Орфоепічні і граматичні норми як вияв основних законів української мови, їх суспільне значення.
2. Вимови слів іншомовного походження.
3. Акцентологічна норма, її варіанти. Паралельний наголос.
4. Поняття інтонації. Логічна й емоційна інтонація.
5. Основні словники, довідники.

6. Норма і основна морфологічна категорія: рід, число, відмінок, ступені порівняння, особи.
7. Порядок слів у реченні. Прямий і зворотний (інверсія) порядок слів.
3. Побудова простих речень з різними його членами.

Запитання для самостійного контролю знань:

1. Які питання вивчає фонетика і орфоепія?
2. Розкрийте поняття “орфоепія”.
3. Чому треба правильно вимовляти й наголошувати слова?
4. Які основні закони вимови голосних і приголосних звуків?
5. Яких правил необхідно дотримуватися при вимові голосних і приголосних звуків?
6. Наведіть приклади порушень вимови голосних і приголосних звуків.
7. Яку роботу необхідно проводити, щоб не порушувати граматичні норми?
8. Які основні особливості наголосу в українській мові?
9. Розкажіть про варіанти наголосу.
10. Як впливає наголос на правильність мовлення?
11. Від чого залежить милозвучність української мови?

Домашнє завдання

1. Підготувати реферат на тему « Роль орфоепічного словника у формуванні культури мовлення учня».

2. Виконайте практичні завдання:

Виконати вправи за підручником М.І.Пентилюк “Культура мови і стилістика”. – К.: Вежа, 1994.: Вправа 83 – С. 36; Вправа 91 - С. 38

Проаналізувати розділи “Фонетика і вимова”, “Наголос” у посібнику О.Пономаріва *Культура слова: Мовностилістичні поради.* – К.: Либідь, 1999. – С. 16 – 32.

ЛІТЕРАТУРА

1. Бабич Н.Д. Основи культури мови. – Львів: Світ, 1990. – С.174 – 179, 182 – 202.
2. Буяльський Б.А. Поезія усного слова. – К.: Рад. школа, 1969. – С.31.
3. Інтонація мовлення. –К.: Наукова думка, 1968. – С. № - 43.
4. Винницький В.М. Наголос у сучасній українській мові. – К.: Рад. Школа, 1984. – С.3.
5. Коваль А.П. Культура української мови. – К.: Наукова думка, 1976.
6. Русанівський В.М., Єрмоленко С.Я. Життя слова. – К.: Вища школа, 1978. – С.18 – 31.
7. Пентилюк М.І. Культура мови і стилістика. – К.: Вежа, 1994. – С.34.
8. Пилинський М.М. Мовна норма і стиль. – К.: Наукова думка, 1976.
9. Плющ Н.П. Інтонаційна виразність усного мовлення./Мова. Людина. Суспільство. – К.: Наукова думка, 1947. – С. 173 – 178.
10. Погрібний М.І. Орфоепічний словник - К.: Рад. Школа, 1984.
11. Українська літературна вимова і наголос: Словник-довідник. – К.: Наукова думка, 1973.
12. Ферман М.Г. Дикция и орфоэпия. – М., 1964.

Практичне заняття 6

Тема. ПРАВИЛЬНІСТЬ МОВЛЕННЯ: ГРАМАТИКА, ПРАВОПИС

Мета: розкрити роль граматичних норм у формуванні культури мовлення особистості.

Завдання: розкрити багатство виражальних можливостей граматичних норм; з’ясувати особливості вживання словоформ різних частин мови; пояснити порушеннями норм у побудові і вживанні синтаксичних одиниць.

ПЛАН

1. Сучасні тенденції словотворчих норм. Продуктивні, непродуктивні афікси.
2. Типові відхилення від норм словотворення.
3. Норма і морфологічна категорія: рід, число, відмінок, ступені порівняння, особи.
4. Порядок слів у реченні. Прямий і зворотний (інверсія) порядок слів.
5. Побудова простих і складних речень.

Запитання для самоконтролю:

1. Що таке граматична правильність мовлення?
2. Якими правилами треба керуватися при визначення роду, числа іменників?
3. Яку роль відіграють відмінкові форми іменників у побудові висловлювання?
4. Які ви знаєте паралельні відмінкові форми іменників?
5. Яких правил необхідно дотримуватися при поєднанні числівників з іменниками?
6. Які помилки трапляються при відмінюванні числівників? Чим це зумовлене?
7. Яких правил необхідно дотримуватися при творенні ступенів порівняння прикметників?
8. З якою метою використовується прямий і зворотний порядок слів у реченні?
9. Які найтипівіші помилки трапляються у побудові речень? Поясніть шляхи їх виправлення.

Домашнє завдання

Підготувати реферат на тему «Особливості педагогічного спілкування».

Виконайте практичні завдання:

Виконайте вправи за підручником М.І.Пентилюк “Культура мови і стилістика”. – К.: Вежа, 1994.: Вправа 95 – С. 42; Вправа 103 - С. 43; Вправа 107 – С. 43.

Проаналізувати статтю “Грамматичні й неграматичні думки про Україну” у посібнику О.Пономаріва Культура слова: Мовностилістичні поради. – К.: Либідь, 1999. – С. 221.

ЛІТЕРАТУРА

1. Антисуржик / За загальною редакцією О.Сербенської. – Львів: Світ, 1994.
2. Антоненко-Давидович Б. Як ми говоримо. – К.: КМ Academia, 1994.
3. Бабич Н.Д. Основи культури мови. – Львів: Світ, 1990. – С. 62 –71.
4. Біляев О.М. Культура мовлення вчителя-словесника // Дивослово. - №1, - 1995.
5. Вихованець І.Р. У світі граматики. – К.: Рад. школа, 1990.
6. Волох О.Т. та ін. СУЛМ. – К.: Вища школа, 1989. – С. 243-276, 283-320.
7. Головин Б.Н. Основы культуры речи. – М.: Высшая школа, 1988. – С. 48 – 122.
8. Горпинич В.О. та ін. Українська мова. Ч.ІІ. – К.: Вища школа, 1988.- С. 19-97; 112-208.
9. Пентилюк М.І. Культура мови і стилістика. – К.: Вежа, 1994. – С. 192-195.
10. Русанівський Т.М., Єрмоленко С.Я. Життя слова. – К.: Вища школа, 1978. – С. -127
11. Русанівський В.М. та ін. Українська мова. – К., 1979. – С. 154-201.
12. Словник труднощів української мови. – К.: Рад. школа, 1989.
13. Словотвір сучасної української літературної мови. – К.: Наукова думка, 1979. С. – 3 – 53; 228 – 402.
14. Чак Є.Д. Складні випадки вживання слів. – К.: Рад. школа, 1984.
15. Чемерисов М.Т. та ін. Українська мова. – К., 1987. С. – 15-17; 18-43.
16. Яценко І.Т. Морфемний аналіз. Словник-довідник. – Т. 1 – 2. – К.: Вища школа, 1984.

2 ЗМІСТОВИЙ МОДУЛЬ

Тема: КОМУНІКАТИВНІ ЯКОСТІ МОВЛЕННЯ

Практичне заняття 7

Тема. ТОЧНІСТЬ МОВЛЕННЯ ЛОГІЧНІСТЬ МОВЛЕННЯ

Мета: розкрити роль комунікативних якостей мовлення у формуванні мовленнєвих умінь і навичок; дати визначення поняттям “комунікативні якості мовлення”; охарактеризувати кожну з комунікативних якостей.

Завдання: формувати вміння дотримуватися комунікативних якостей мовлення у процесі спілкування

ПЛАН

1. Загальна характеристика комунікативних якостей мовлення.
2. Точність як одна з головних комунікативних якостей мовлення.
3. Предметна і понятійна точність, їх взаємозв'язок.
4. Причини порушення точності. Шляхи досягнення точності мови.
5. Логічність як ознака культури мови, її зв'язок з точністю.
6. Предметна і понятійна логічність.
7. Екстра- й інтралінгвістичні фактори досягнення логічності.
8. Причини порушення логічності мови і шляхи їх усунення.

Запитання для самоконтролю:

1. Що таке логічність (точність) мовлення?
2. Які є умови для створення точності (логічності) мовлення?
3. Якими мовними засобами досягається точність мовлення?
4. Як визначити точність багатозначного слова?
5. Яку роль відіграють синоніми, омоніми, антоніми, пароніми у досягненні точності мовлення?
6. Чому терміни, наукова лексика є особливими засобами точності?
7. Що є спільного між точністю і логічністю мовлення?
8. Чому логічність мовлення залежить від логіки мислення?
9. Як можна оволодіти логікою викладу?
10. Які найголовніші умови логічності?
11. Що таке художня точність (логічність)?

Домашнє завдання

Підготувати реферат на тему «Типи культур», «Роль комунікативних якостей мовлення у професійному спілкуванні».

Виконайте практичні завдання:

Виконайте вправи за підручником М.І.Пентилюк “Культура мови і стилістика”. – К.: Вежа, 1994.: Вправа 117, 118 – С. 49; Вправа 131, 132 - С. 55

ЛІТЕРАТУРА

1. Антисуржик / За ред. О.Сербенської. – Львів: Світ, 1994.
2. Антоненко-Давидович Б. Як ми говоримо. – 4-те вид., перер. і доп.. – К., 1997.
3. Бабич Н.Д. Основи культури мовлення. – Львів: Світ, 1990.
4. Введенская Л.А., Павлова Л.Г. Культура и искусство речи. – Ростов-на-Дону: Феникс, 2001.
5. Головащук С.І. Російсько-український словник сталих словосполучень. – К., 2001.
6. Головин Б.Н. Основы культуры речи. – М.: Высшая школа, 1988.
7. Гринчишин Д., Капелюшний А., Сербенська О., Тарлак З. Словник-довідник з культури української мови. – Львів, 1996.
8. Ильяш М.И. Основы культуры речи. – Київ – Одеса, 1984.

9. Коваль А.П. Культура української мови. – К.: Наукова думка, 1964.
10. Кочан І.М., Токарська А.С. Культура рідної мови. – Львів, 1996.
11. Пентилюк М.І. Культура мови і стилістика. – К.: Вежа, 1994.
12. Пономарів О. Культура слова: Мовностилістичні поради. – К., 2001.
13. Сербенська О.А. Культура усного мовлення. – К.: ЦНЛ, 2004.
14. Струганець Л. Теоретичні основи культури мови. – Тернопіль, 1997.

Практичне заняття 8

Тема. ЧИСТОТА МОВЛЕННЯ БАГАТСТВО І РІЗНОМАНІТНІСТЬ МОВЛЕННЯ

Мета: розкрити вимоги, що ставляться до чистоти, багатства та різноманітності мовлення; шляхи збагачення й урізноманітнення мовлення;

Завдання: з'ясувати значення поняття *чистота мовлення*; розкрити причини засмічення мовлення нелітературними елементами; висвітлити критерії оцінки багатства й різноманітності мовлення.

ПЛАН

1. Чистота мови, її зв'язок з правильністю.
2. Виявлення чистоти мови в орфоепії, слововживанні, інтонації:
 - а) вживання просторічних слів, жаргонізмів;
 - б) функціонування діалектизмів у різних стилях мови;
 - в) уживання іншомовних слів;
 - г) канцеляризми, слова-паразити, мовні штампи.
3. Причини порушення чистоти мови, шляхи їх усунення.
4. Багатство мови та критерії його оцінки.
5. Лексичне, семантичне, граматичне, інтонаційне багатство.
6. Багатство мови і багатство мовлення.

Запитання для самоконтролю

1. Що таке чистота мовлення?
2. За якої умови діалектизми засмічують мову?
3. Яку роль у мові відіграють просторічні слова, жаргонізми?
4. Коли і чому треба уникати канцеляризмів та професіоналізмів?
5. Яке мовлення називається суржилом?
6. Коли русизми є помилкою?

Домашнє завдання

Підготувати реферат на тему «Роль культури мовлення у діловому спілкуванні».

Виконайте практичні завдання:

Виконати вправи за підручником М.І.Пентилюк “Культура мови і стилістика”. – К.: Вежа, 1994: Вправа: 154 – С. 63; Вправа 156 – С. 66; Вправа 157 - С. 67

ЛІТЕРАТУРА

1. Антисуржик / За ред. О.Сербенської. – Львів: Світ, 1994.
2. Бабич Н.Д. Основи культури мовлення. – Львів: Світ, 1990.
3. Введенская Л.А., Павлова Л.Г. Культура и искусство речи. – Ростов-на-Дону: Феникс, 2001.
4. Головин Б.Н. Основы культуры речи. – М.: Высшая школа, 1988.
5. Гринчишин Д., Капелюшний А., Сербенська О., Тарлак З. Словник-довідник з культури української мови. – Львів, 1996.
6. Ильяш М.И. Основы культуры речи. – Київ – Одеса, 1984.

7. Коваль А.П. Культура української мови. – К.: Наукова думка, 1964.
8. Кочан І.М., Токарська А.С. Культура рідної мови. – Львів, 1996.
9. Пентилюк М.І. Культура мови і стилістика. – К.: Вежа, 1994.
10. Пономарів О. Культура слова: Мовностилістичні поради. – К., 2001.
11. Сербенська О.А. Культура усного мовлення. – К.: ЦНЛ, 2004.
1. Струганець Л. Теоретичні основи культури мови. – Тернопіль, 1997.
2. Томан Іржі Мистецтво говорити. – К., 1996.

Практичне заняття 9

Тема. ДОРЕЧНІСТЬ МОВЛЕННЯ

Мета: розкрити роль доречності мовлення як неодмінної умови досягнення мети у процесі спілкування.

Завдання: з'ясувати шляхи досягнення доречності мовлення, її зв'язок з точністю, чистотою, виразністю; вивчити види доречності: стильова, контекстуальна, ситуативна, засоби її створення.

ПЛАН

1. Доречність мовлення як один із засобів досягнення мети у процесі спілкування.
2. Доречність мови, її зв'язок з точністю, чистотою, виразністю.
3. Доречність стильова, контекстуальна, ситуативна, засоби її створення.

Запитання для самоконтролю

1. Що таке доречність мовлення?
2. Від чого залежить доречність мовлення?
3. Якими засобами забезпечується доречність мовлення?
4. Які умови доречності?
5. У чому виражається контекстуальна доречність?
6. Яку роль у доречному виборі мовних засобів відіграє ситуація мовлення?
7. Як виявляється доречність у мовних стилях та індивідуальному мовленні?

Домашнє завдання

Підготувати реферат на одну із тем: «Доречність як ознака мовлення, що організує його точність», «Засоби досягнення доречності мовлення».

Виконайте практичні завдання:

Виконати вправи за підручником М.І.Пентилюк “Культура мови і стилістика”. – К.: Вежа, 1994.: Вправи: 169, 170, 171 – С. 78

ЛІТЕРАТУРА

1. Антисуржик / За ред. О.Сербенської. – Львів: Світ, 1994.
2. Антоненко-Давидович Б. Як ми говоримо. – 4-те вид., перер. і доп.. – К., 1997.
3. Бабич Н.Д. Основи культури мовлення. – Львів: Світ, 1990.
4. Бондар О. Екологія українського слова: аспекти і проблеми // Мовознавство. IV Міжнародний конгрес українців. – К., 2002. – С.158 – 163.
5. Введенская Л.А., Павлова Л.Г. Культура и искусство речи. – Ростов-на-Дону: Феникс, 2001.
6. Головин Б.Н. Основы культуры речи. – М.: Высшая школа, 1988.
7. **Головин Б.Н. Основы теории речевой культуры. – Горький, 1976.**
8. Гринчишин Д., Капелюшний А., Сербенська О., Тарлак З. Словник-довідник з культури української мови. – Львів, 1996.
9. Ильяш М.И. Основы культуры речи. – Київ – Одеса, 1984.

10. Коваль А.П. Культура української мови. – К.: Наукова думка, 1964.
11. Кочан І.М., Токарська А.С. Культура рідної мови. – Львів, 1996.
12. **Кучеренко Є.М. Проблеми мовної культури і школа. // УМЛШ. - № 7. – 1989.**
13. Пентиліук М.І. Культура мови і стилістика. – К.: Вежа, 1994.
14. Пономарів О. Культура слова: Мовностилістичні поради. – К., 2001.
15. Сербенська О.А. Культура усного мовлення. – К.: ЦНЛ, 2004.
16. Струганець Л. Теоретичні основи культури мови. – Тернопіль, 1997.
17. Томан Іржі Мистецтво говорити. – К., 1996.

КОНТРОЛЬНІ ЗАПИТАННЯ ДО ЗАЛІКУ

1. З'ясуйте поняття мова й мовлення.
2. Як ви розумієте поняття “культура мовлення”?
3. Яку мову можна назвати літературною?
4. Які різновиди літературного мовлення ви знаєте?
5. Назвіть особливості усного і писемного мовлення.
6. Чим різняться монологічне і діалогічне мовлення?
7. Як будується діалог?
8. Що таке унормованість літературної мови?
9. Якими нормами регулюється усне літературне мовлення?
10. Які норми властиві писемному літературному мовленню?
11. Чому не можна порушувати норми літературної мови?
12. Що таке типи мовлення?
13. Від чого залежить вибір типу мовлення?
14. У чому полягає орфоепічна правильність мовлення?
15. Від чого залежить милозвучність української мови?
16. Що таке граматична правильність мовлення?
17. Що таке точність мовлення?
18. Які умови для створення точності мовлення?
19. Яке роль відіграють синоніми, антоніми, пароніми для точного мовлення?
20. Що таке логічність мовлення?
21. Чому логічність мовлення залежить від логіки мислення?
22. Які найголовніші умови логічності?
23. Які є порушення логічності?
24. Яке мовлення вважається багатим?
25. У чому полягає різноманітність мовлення?
26. За яких умов мовлення стає багатим і різноманітним?
27. Що таке чистота мовлення?
28. Яку роль відіграють діалектні, просторічні слова, жаргонізми?
29. Що таке доречність мовлення?
30. Які засоби мовлення забезпечують доречність?
31. Що таке виразність мовлення?
32. Чим відрізняється виразність від образності?
33. Якими засобами досягається виразність мовлення?
34. Що таке мовний етикет?
35. Як мовний етикет впливає на культуру спілкування?
36. Як відбивається мовний етикет у діалогічному мовленні?
37. Які є різновиди діалогу?

38. Чим діалог відрізняється від монологу?

39. Що таке монологічне мовлення?

Контрольна робота з курсу “Культура мови”

Варіант 1

1. Яку мову називають літературною?

2. Якими нормами регулюється усне літературне мовлення? Доведіть на прикладах.

3. З’ясуйте усі можливі значення слів: *відноситися, власник, впливати, добрий, питання*.

4. Дайте усі можливі відповіді на запитання “Котра година?”, якщо на годиннику: 7,15.

5. Поставте наголос у поданих словах.

Адже, бажаний, ознака, близький, вимова, каталог, вітрище, в цілому, дихання, кропива, загадка, вивершений, болітце, сільськогосподарський.

6. Розкрийте дужки, побудувавши словосполучення з поданими моделями.

Заввишки (з, як), завширишки (в, з), завбільшки (в, як), завтовшки (у, з), завглибишки (з).

7. Перекладіть українською мовою.

Болезнь грипом, ждуть его, звинить товарища, плавание по морям, смеяться над собой, приблизится к городу, сильне ветра, плакать обо мне

8. Відредагуйте речення.

Було рівно дев’ять годин ранку. Дитині треба більш швидше лічити око. Складання плану написання звіту про цю роботу доручити Левченку. Учні безмежно люблять і вірять своєму вчителю. Ще зовсім молодими юнаками вони пішли на заробітки. Як відомо, що народні традиції, звичаї мають велику роль для виховного процесу дітей.

9. Напишіть твір-мініатюру на одну із запропонованих тем:

а) “Хто людей питає, той і розум має”

б) “По роботі пізнати майстра”

в) “Поспішиши – людей насмішиши”

г) “Спочатку зваж, а потім слово скаж”

д) “Слово не горобець ...”

е) “Від красних слів язик не відсохне”

Варіант 2

1. Розкрийте поняття “культура мови”, “культура мовлення”. Чи можна вважати їх синонімами?

2. Якими нормами регулюється писемне літературне мовлення? Доведіть на прикладах.

3. З’ясуйте усі можливі значення слів: *значення, з’явитися, голос, край, пара.*

4. Дайте усі можливі відповіді на запитання “Котра година?”, якщо на годиннику: 12,45.

5. Поставте наголос у поданих словах.

Читання, одинадцять, дрова, другий, здійснений, косий, помаленьку, сімдесят, чотирнадцять, шасі, навкоси, алфавіт, музика, мабуть.

6. Розкрийте дужки, утворивши різні за значенням словосполучення.

Пішов (вода), приніс (вода), поїхати (Київ), плаває (річка), живе (село), залишитися

(господарство), іти (ліс), зробити (брат).

7. Перекладіть українською мовою.

Принимать решение, принимать участие, принимать к сведению, принимать меры, принимать предложение, принимать во внимание, принимать за основу, принимать на себя ответственность.

8. Відредагуйте речення.

На слідуєчій неділі буде продовження по телевізору цікавого серіалу. У даній брошурі ми розглядали питання, які стояли на порядку денному нашої науки. Праця різних працівників розрізняється за якістю. Я іду і, значить, зустрічаю товариша, значить, а він, значить, розповідає, що, значить, теж шукає мене.це дуже здібний і перспективний студент.

9. Напишіть твір-мініатюру на одну із запропонованих тем:

а) *“Хто людей питає, той і розум має”*

б) *“По роботі пізнати майстра”*

в) *“Поспішиши – людей насмішиши”*

г) *“Спочатку зваж, а потім слово скаж”*

д) *“Слово не горобець ...”*

е) *“Від красних слів язик не відсохне”*